

Wij allen zijn verantwoordelijk

International Stedensymposium 'Schone Rijn', 7/8 februari 1979.

Geen stof beheerst het leven op aarde in zulke mate als water. Water is de oerstof, waarin het leven op deze planeet is ontstaan. De mens, ook u en ik, bestaat voor 65 % uit water. Wij zouden bezwijken, wanneer wij het gedurende meer dan 4 dagen zonder water zouden moeten stellen. Zonder water zou de menselijke samenleving onvoorstelbaar, zelfs onmogelijk zijn: geen dranken, geen badwater, geen schrobwater, geen industrieel proceswater, geen koelwater, geen sproeiwater voor de tuinbouw, geen irrigatiewater voor de landbouw enzovoorts.



H. VAN DER POLS
Wethouder van Bedrijven,
Milieuzaken, Openbare Werken
en Openbaar Groen,
Rotterdam

Het is van levensbelang dat de grondstof voor al deze voorzieningen van goede kwaliteit is en verontreiniging ervan zoveel mogelijk wordt voorkomen. Niet alleen met het oog op het direkte belang bijv. de bereiding van een goede kwaliteit drinkwater, maar in breder verband ook met het oog op de ekologise belangen. Water vormt op aarde een kringloop. Neerslag, afvoer door rivieren en grondwaterstromingen alsmede verdamping vormen een natuurlijke eenheid. Mede via deze kringloop worden verontreinigende stoffen verplaatst en kunnen zij verwijderd van de lozingspunten worden opgenomen door organismen. Giftige stoffen, die in concentraties van tienden en honderdsten mikrogrammen per liter in het rivierwater voorkomen, blijken zich in deze organismen te kunnen ophopen. Lagere organismen worden geconsumeerd door hogere organismen en aan het eind van deze voedselketen staat de mens. Een voorbeeld hoe een ongewenste stof in het menselijk leven indringt, is het bekende bestrijdingsmiddel DDT. Deze stof blijkt onder andere te worden geakkumuleerd in het menselijk vetweefsel, komt voor in moedermelk en is zo sterk verbreid over de aardbol dat DDT ook aantoonbaar is in het vetweefsel van pinguïns aan de Zuidpool.

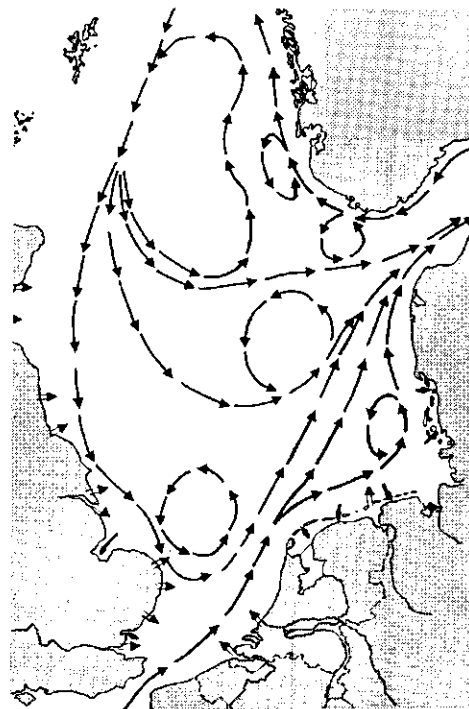
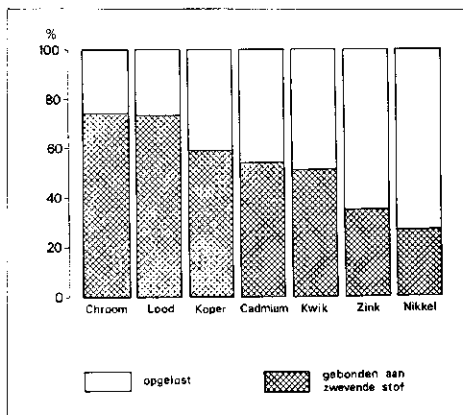
Vandaag en morgen houden wij ons bezig met de Rijn, een klein onderdeel van de kringloop van het water op aarde. Op wereldschaal is de Rijn geen omvangrijke rivier. Niet minder dan 70 rivieren zijn langer en de afvoer van bijv. de Amazone is gemiddeld 50 maal groter dan die van de Rijn [2]. Bedenkt men daarbij echter dat het stroomgebied van de Rijn met gemiddeld 250 personen per km² tot de dichtstbevolkte gebieden der aarde

behoort en ca. 20 % van alle chemieconcerns hier een vestiging hebben, dan is het duidelijk dat als gevolg daarvan een aanzienlijke belasting van de rivierwaterkwaliteit optreedt.

Bij de onstuimige ontwikkeling van bevolking en industrie langs de Rijn in de afgelopen tientallen jaren heeft men te laat onderkend, dat het zelfreinigend vermogen van de rivier slechts zeer beperkt is. Vele stoffen, ook toxische, worden echter in het rivierwater niet of nauwelijks afgebroken. Het zelfreinigend vermogen heeft daarop dus geen of nauwelijks invloed. Deze ontwikkeling staat niet los van de economische vooruitgang en de stijging van de welvaart. Bij het streven de produktie van goederen en consumptie-artikelen op te voeren, is in het verleden het nevenverschijnsel van de toename van het afval verwaarloosd. Hier worden wij nu hard mee geconfronteerd en staan voor de consequenties. Het zal onvermijdelijk zijn, dat een deel van onze materiële welvaartsstijging in de naaste toekomst zal moeten worden aangewend om het afvalprobleem afdoend op te lossen. In ruil daarvoor zal het milieu echter een verbetering ondergaan, waardoor over het geheel gezien de levenskwaliteit verder kan stijgen. Het Rijnwater is ondanks een enkele verbetering nog steeds sterk vervuild. Professor Rincke zal in zijn voordracht nader ingaan op de huidige stand van zaken. Ik wil u graag met een enkel voorbeeld laten zien, welke verstrekkende gevolgen de vervuiling van de Rijn kan hebben.

Voorbeeld 1: de verontreiniging van het havenslib van Rotterdam. Zoals bekend is de haven van Rotterdam als overslagplaats van goederen naar en uit Duitsland, Frankrijk en Zwitserland van groot belang voor de economie van het hele Rijnstroomgebied. Om de haven voor schepen bereikbaar te houden is het uiter-

Afb. 1 - Verdeling van zware metalen in Rijnwater over opgeloste toestand en geadsorbeerd aan zwevende stof in periode 1973 - 1975 [2 en 3].



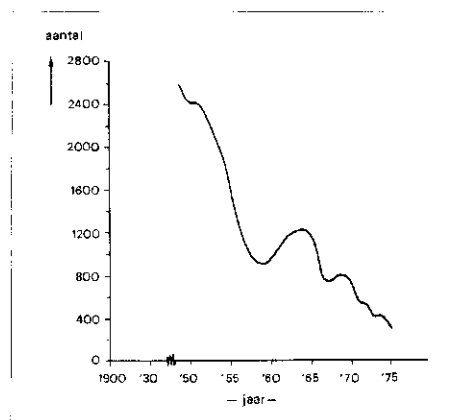
Afb. 2 - Stromingspatroon van de Noordzee [2].

aard nodig de diepte van de haven op peil te houden. Hiertoe moet in de regio Rotterdam jaarlijks ca. 21 miljoen m³ slib worden opgebaggerd. In de loop der jaren is de kwaliteit van het havenslib aanzienlijk achteruitgegaan. De verontreinigende stoffen, die met het afvalwater op de rivier worden geloosd, zoals zware metalen, bestrijdingsmiddelen en olie, hechten zich namelijk voor een deel aan de zwevende stof in het water. Zie afb. 1 [2]. De kwaliteitsverslechtering van het havenslib in de loop der eeuwen blijkt uit tabel I.

TABEL I - Zware metalen in het Rijnsediment in Nederland.

	15e/16e eeuw	1975
Cadmium	0,5 µg/l	31 µg/l
Kwik	0,14 µg/l	10,1 µg/l
Zink	93 µg/l	1905 µg/l
Koper	21 µg/l	325 µg/l
Chroom	77 µg/l	820 µg/l
Lood	31 µg/l	399 µg/l

Van oudsher werd een belangrijk deel van de baggerspecie op het land gestort. Recente proefnemingen hebben echter aangetoond, dat bladgroenten, maar ook een aantal landbouwgewassen zoals bijv. tarwe en sperciebonen, die op havenslib geteeld worden, een verhoogd gehalte aan zware metalen hebben, waarbij met name het cadmiumgehalte bedenkelijk hoog is uit oogpunt van de volksgezondheid. Zodoende kan het havenslib niet meer in de land- en tuinbouw worden afgezet.

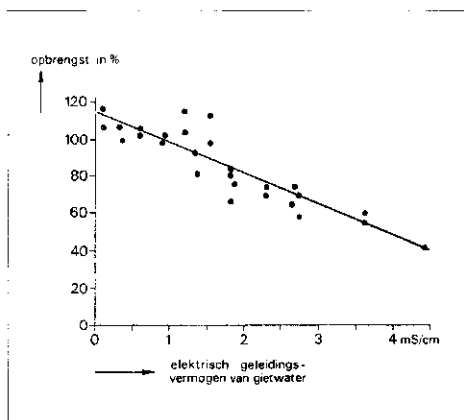


Afb. 3 - Zeehondenbestand in de Nederlandse Waddenzee [4].

Een andere oplossing, die werd toegepast, is het storten op zee. Dit sluit in wezen aan bij het natuurlijke transport van het rivierslib naar de Noordzee. Het Rijnwater met het slib stroomt in een vrij smalle strook langs de Nederlandse kust in noordelijke richting en voedt onder andere de Nederlandse, Duitse, en Deense wadden. Zie afb. 2. Een deel van de Rijnvervuiling komt zodoende in die gebieden terecht en niet zonder gevolgen. Hierop zal ik later nader ingaan.

Het storten van sterk verontreinigd haven-slib op zee betekent zodoende het creëren van een nieuw verontreinigingsprobleem, waardoor het oorspronkelijk probleem in wezen slechts verplaatst wordt. De konventie van Oslo verbiedt overigens het storten op zee van bepaalde verontreinigende stoffen zoals bijv. kwik en cadmium. Het slibprobleem kan slechts afdoende worden opgelost, wanneer de verontreiniging van dit slib en daarmee van het Rijnwater wordt voorkomen. Met andere woorden: de sanering dient bij de lozers plaats te vinden.

Voorbeeld 2: de teruggang van de zeehondenstand in de Waddenzee. Het aantal zeehonden in de Nederlandse Waddenzee is voornamelijk onder invloed van de verontreinigingen uit de Rijn sinds de vijftiger jaren gedecimeerd. Zie afb. 3 [4]. In de Duitse deelstaat Nedersaksen heeft de teruggang zich in 1960 ingezet. Het hoofdvoedsel voor de volwassen zeehond bestaat voornamelijk uit platvis, zoals bot, schol en tong, die zich op hun beurt met wormen e.d. voeden. De jonge zeehonden voeden zich hoofdzakelijk met garnalen, die weer van lagere organismen leven. Een duidelijke voedselketen dus. Onderzoek aan gestorven zeehonden heeft aangetoond, dat in lever en hersenen hoge kwikgehalten kunnen optreden. Onderzoek aan bot, het hoofdvoedsel van de zeehond, toonde aan, dat deze vissoort vrij veel kwik

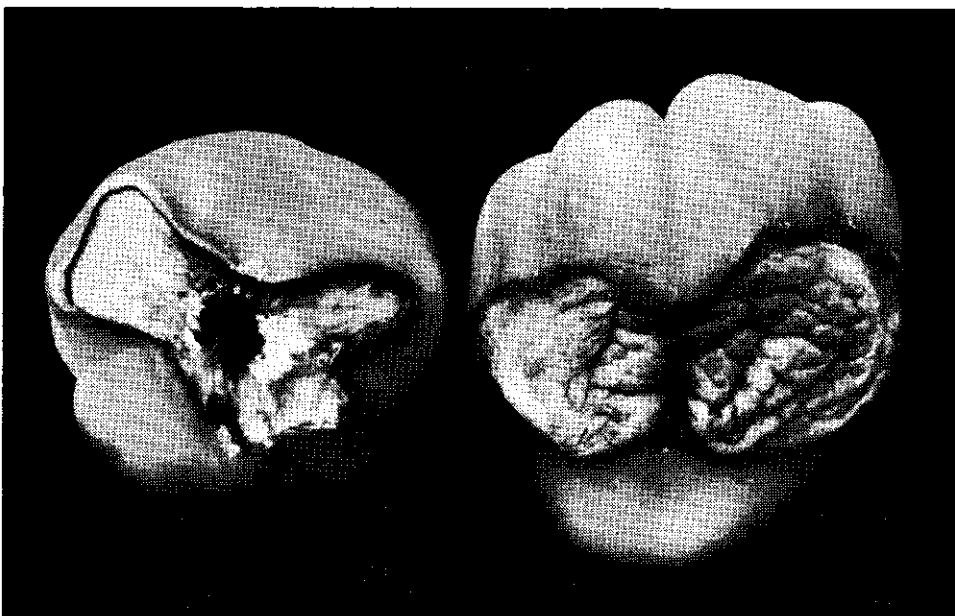


Afb. 4 - De opbrengst van komkommers in afhankelijkheid van het zoutgehalte van het gietwater.

kan bevatten. Ook werden stoffen als DDT, PCB's en seleen gevonden. De voortplanting van de zeehond in het Waddengebied ligt beneden het normale niveau. Biologen vermoeden sterk, dat dit wordt veroorzaakt door PCB's, die in lever en spek van zeehonden werden aangetoond. In Zweden zijn proeven uitgevoerd met Amerikaanse nertsen, die het aannemelijk maken, dat deze stoffen in de baarmoeder veranderingen veroorzaken, waardoor de voortplanting wordt verstoord. Veel zeehonden worden tegenwoordig te vroeg geboren, soms niet levensvatbaar, terwijl andere na enige dagen doodgaan.

Voorbeeld 3: de schade in de tuinbouw als gevolg van de zoutbelasting van de Rijn. Als derde voorbeeld de nadelige invloed van de zoutbelasting van de Rijn op de tuinbouw in het Westland, dat is het gebied tussen Rotterdam, Den Haag en Hoek van

Afb. 5 - Schade aan paprika's als gevolg van hoog zoutgehalte van gietwater.



Holland. Producten zoals komkommers, sla, paprika's en aubergines blijken gevoelig te zijn voor zout [5]. Wordt het zoutgehalte van het gietwater te hoog dan vermindert de opbrengst. Bij hogere concentraties kan ook schade aan het gewas zelf optreden. Afb. 4 laat vermindering van de opbrengst zien bij komkommers en afb. 5 het optreden van schade aan paprika's. Om de schade echter tot een opbrengstvermindering te beperken, is veel kunst- en vliegwerk nodig. Zo zijn talrijke tuinders genoodzaakt geweest om kostbare en energieverslindende ontzoutingsapparatuur aan te schaffen om het slootwater, dat bijna uitsluitend uit Rijnwater bestaat, geschikt te maken voor gietwater. Ook moet de grond in de kassen regelmatig worden doorgespoeld om het geakkumuleerde zout te verwijderen.

Voorbeeld 4: de drinkwatervoorziening van Rotterdam.

Ik wil met dit voorbeeld dicht bij huis blijven. In 1874 begon Rotterdam het Rijnwater te benutten als grondstof voor de stedelijke drinkwatervoorziening. Het rivierwater was toen van zeer goede kwaliteit. Het keukenzoutgehalte van het rivierwater bedroeg toen slechts 20 mg chloride per liter, terwijl dit thans gemiddeld 170 mg per liter is. In 1960 zag Rotterdam zich genoodzaakt bij het nieuwe tweede zuiveringsbedrijf een spaarbekken van ruime omvang aan te leggen om Rijnwater selectief te kunnen innemen en wel in perioden, wanneer dit van goede kwaliteit is. Hiermede was een bedrag van f 50 miljoen gemoeid. Door de ligging vlak bij de kust vormde niet alleen het zoutgehalte van het Rijnwater een probleem maar ook het binnendringende zeewater via de open

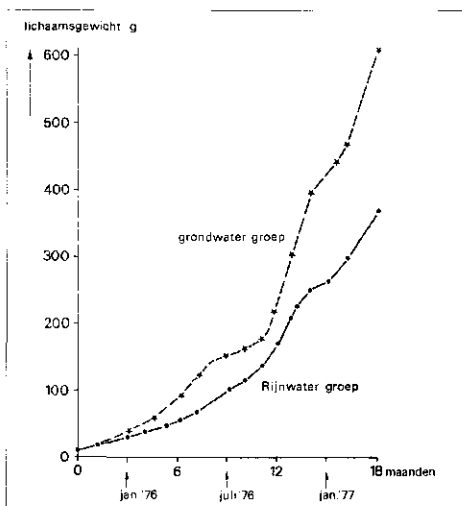
vaarwegen naar zee. De drinkwatervoorziening werd in kwalitatief opzicht dus aan twee kanten belaagd.

Januari 1963 vergeet een Rotterdammer niet gemakkelijk. Bij een cumulatie van slechte weersomstandigheden, o.a. sterke wind van zee, kon het drinkwaterleidingbedrijf alleen zout water innemen en leverde dan ook ondrinkbaar te zout leidingwater in het voorzieningsgebied met ca. 1 miljoen burgers. Dit was aanleiding om het roer drastisch om te gooien en de blik te richten op de Maas als bron voor de drink- en industriewatervoorziening. Omdat de Maas een regenrivier is met een minimale afvoer in droge perioden, zijn grote spaarbekkens nodig die op ongeveer 30 km ten zuidoosten van Rotterdam liggen. Spaarbekkens en aanvoerleidingen vergden een investering van f 300 miljoen. Dit zou men de prijs kunnen noemen voor deels de vervuiling van de Rijn en deels voor de ligging nabij de kust.

De gevolgen van de Rijnwatervervuiling kunnen dus verstrekkend zijn. Sinds enige tijd schijnt er een zekere kentering op te treden in de watervervuiling. Publikaties in pers en vakbladen berichten hierover. Een advertentie in het Duitse Weekblad 'Der Spiegel' verkondigde in november vorig jaar, dat men volgens 14 deskundigen weer in de Rijn kan zwemmen [6]. Met deze deskundigen werden 14 vissoorten bedoeld, die weer in de Rijn voorkomen. Het is vanzelfsprekend een heuglijke ontwikkeling dat door het stijgen van het zuurstofgehalte van het Rijnwater de visstand verbeterd is. Dit is het lofwaardig resultaat van het investeren van miljarden D-Marken, Zwitserse Franken, Franse Franken en Hollandse gulden in afvalwaterzuiveringsinstallaties. Met meer vissen in de Rijn is de sanering van deze rivier echter nog lang niet afgesloten. De vissen moeten ook gezond zijn. Onderzoekingen van de Keuringsdienst van Waren in Zutphen, ten noorden van Arnhem, hebben vorig jaar aangetoond dat snoekbaars, één van de deskundigen die in de IJssel gevangen was, aanzienlijke concentraties bestrijdingsmiddelen bevatte [7]. Zie tabel II. Toxicologisch onderzoek door het Nederlandse Keuringsinstituut voor Waterleiding-artikelen (KIWA NV) in proefbassins heeft aangetoond dat de groei van forel in Rijnwater aanzienlijk achterblijft bij die in

TABEL II - Gehalten aan bestrijdingsmiddelen in snoekbaars op vetbasis, gevangen in de IJssel in 1978 [7].

Polychlorobifenylen (PCB's)	87	µg/l
Hexachloorbenzeen	7,3	µg/l
TDE	2,4	µg/l
α — Hexachloorcyclohexaan	1,0	µg/l
γ — Hexachloorcyclohexaan	0,6	µg/l
β — Hexachloorcyclohexaan	0,2	µg/l



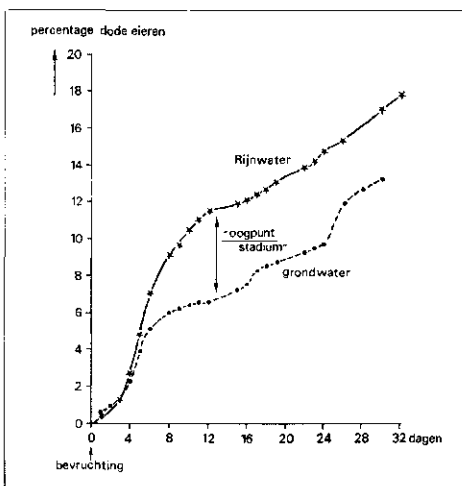
Afb. 6 - Groei van regenboogforellen in Rijnwater en grondwater (gegevens KIWA).

water van grondwaterkwaliteit. Zie afb. 6. De eiersterfte is bovendien aanzienlijk groter. Zie afb. 7.

Bij forel in Rijnwater werden bovendien vergrote lever en een verhoogd bloedsuikergehalte vastgesteld. Aangenomen kan worden dat de vissen, die in de Rijn zwemmen, er niet beter aan toe zijn. Om van een gezonde visstand in de Rijn te kunnen spreken zal zodoende nog veel werk verzet moeten worden. De tot nu toe bereikte resultaten geven echter hoop dat dit realiseerbaar is.

Wat kunnen wij doen om de vervuiling van het Rijnwater te voorkomen en deze machtige rivier weer tot een sieraad in het landschap te maken? Deze vraag is vergelijkbaar met een rekenvraagstuk, zo eenvoudig is dat. Om dit op te lossen is het nodig dat alle benodigde gegevens verstrekt worden en de vraag éénduidig geformuleerd is. Voor het oplossen van het probleem van de Rijnvervuiling is het nodig

Afb. 7 - Sterftepatroon van de eieren van de regenboogforel, blootgesteld aan Rijnwater en grondwater.



dat precies bekend is wat de aard, de omvang en de herkomst van de vervuiling zijn. Er moet immers bekend zijn wát gesaneerd moet worden en wàr dit dient te gebeuren. Het is dan ook te betreuren dat over deze onmisbare basisgegevens zo geheimzinnig wordt gedaan. Dit vormt een kernpunt bij de Rijnsanering en bij de bestrijding van de milieuverontreiniging in het algemeen.

Er worden per jaar in alle Rijnoverstaten tesamen miljoenen gulden uitgegeven om de samenstelling van het Rijnwater te meten, veelal met automatische meetstations onder gebruikmaking van computers. Daarover worden uitgebreide rapporten gepubliceerd, maar daaruit valt niet af te leiden, wie wat loost. Wie loost bij. Het cadmium, dat het havenslib van Rotterdam verontreinigt? Literatuurstudie levert niet meer op dan de informatie van de Internationale Rijncommissie uit 1977, dat in de regio Duisburg in 1974 flinke hoeveelheden van deze stof werden geloosd. Of daar intussen saneringsmaatregelen getroffen zijn en of dit de enige lozingshaard vormt, is mij niet bekend. Het is duidelijk dat het zonder volledige inventarisatie van de afvalwaterlozingen zoeken naar een zwarte kat in een donkere kamer is, en een effectieve en efficiënte aanpak van de Rijnsanering verhinderd wordt.

Waarom vraagt men zich af, deze angst voor het openbaar maken van vervuilinggegevens? Gebeuren er dan zaken, die het daglicht niet kunnen verdragen? Als dat zo is, des te meer reden tot ingrijpen.

Of gaat het alleen maar om het beschermen van fabrieksgeheimen? Maar dan is het zeer de vraag of lozingsgegevens daarover werkelijk iets zeggen. Maar bovendien: Niemand dwingt de industrie zijn fabrieksgeheimen te 'lozen'. Integendeel, er zou dubbele vreugde heersen, wanneer men 'verraderlijke' stoffen door het treffen van interne bedrijfsmaatregelen niet meer loost. In een maatschappij, die steeds meer naar openheid streeft, zal het mijns inziens op den duur niet houdbaar blijken, lozingsgegevens aan de openbaarheid te onthouden. Zou het niet verstandig zijn, wanneer met name overheid en industrie de strategie op dit punt in ogenschouw nemen?

Is het zo verstandig de vervuilersrol op zich te nemen? Ook al zijn er tal van voorbeelden, waar de industrie goede maatregelen getroffen heeft en al varieert de situatie per land, toch is dit het maatschappelijk beeld, dat zich steeds pregnanter aftekent. In dit opzicht is het ook een zaak van Public Relations, van een goede verstandhouding met burger en consument.

Het grote belang van inventarisatie blijkt ook bij het Zoutverdrag en het Chemieverdrag, die vertegenwoordigers van de

Rijnoverstaten in december 1976 in Bonn hebben ondertekend. Waarom hebben de Rijnoverstaten besloten een oplossing te zoeken voor de lozingen van de kalimijnen in de Elzas? Niet omdat het afvalzout van deze mijnen zouter zou zijn dan dat van andere lozers, maar omdat de Kalimijnen verreweg de grootste lozer van keukenzout op de Rijn is. Uit oogpunt van effect en van efficiënte aanwending van financiële middelen lag het voor de hand de aanzet voor een oplossing van het zoutprobleem in de Elzas te zoeken. De huidige moeilijkheden met de uitvoering van de gemaakte afspraken staan in wezen los daarvan.

Het Rijnchemieverdrag kent twee groepen schadelijke stoffen, gegroepeerd in Lijst 1 en Lijst 2. Lijst 2 omvat de relatief minst schadelijke stoffen. Lijst 1, ook wel zwarte lijst genoemd, bevat families en groepen stoffen, waarvan de lozing de volksgezondheid kan beïnvloeden, zoals bijv. organische chloorverbindingen, kwik, cadmium en kankerverwekkende stoffen. De Rijnoverstaten zijn overeengekomen de verontreiniging van de Rijn door deze stoffen stapsgewijs op te heffen. Omdat er slechts sprake is van families en groepen van stoffen dient de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn tegen Verontreiniging de chemische verbindingen, die hier onder vallen, nader te bepalen op basis van hun toxiciteit, afbreekbaarheid en bioakkumulatie. Tot nu toe is dit voor een 15-tal stoffen gebeurd. Er is echter een lijst met 1500 chemische verbindingen, waarvan nader onderzocht dient te worden of ze onder lijst 1 vallen [8].

Bedenk men dat er twee jaren nodig zijn geweest om overeenstemming te bereiken over 15 stoffen, dan is het duidelijk, dat er nog een schier oeverloze hoeveelheid werk ligt te wachten. Het zou daarom aanbeveling verdienen nader te bekijken, of het geen krachtige ondersteuning voor de uitwerking van het Chemieverdrag zou vormen, wanneer alle bedrijven in het Rijnstroomgebied zouden worden doorgeïllustreerd op hun fabricageproces en op de stoffen die in hun afvalwater voorkomen. Er zou dus een omvattende inventarisatie dienen te worden uitgevoerd. Dit is geen gering karwei, maar zeker uitvoerbaar. Het aantal bedrijven in het Rijnstroomgebied is in tegenstelling tot het aantal chemische verbindingen immers absoluut begrensd en alle lozers staan al geregistreerd of zullen binnenkort in het kader van de nationale afvalwaterwetgevingen geregistreerd worden.

Gezien de miljoenen, die nu jaarlijks worden uitgegeven voor het meten van de kwaliteit van het rivierwater, is het uit oogpunt van effectiviteit de moeite waard

om hiervoor financiële middelen vrij te maken dan wel deze middelen voor een deel over te hevelen.

Op deze wijze kan relatief eenvoudig en snel een overzicht worden verkregen van de aard en de omvang van geloosde afvalstoffen. Een dergelijke inventarisatie biedt ook andere grote voordelen. Enerzijds omdat de genoemde lijst met 1500 stoffen niet volledig is en bepaalde geloosde stoffen aan de aandacht kunnen ontsnappen, hetgeen uiteraard ongewenst is. Dit weegt des te zwaarder, wanneer men bedenkt, dat momenteel ca. 60.000 verschillende stoffen in de handel zijn [10]. Anderzijds wordt een bepaalde stof X wellicht slechts door één of twee bedrijven geloosd, waardoor het mogelijk eenvoudiger is de lozing door middel van een procesomstelling op te heffen, in plaats van een lange en moeizame ambtelijke onderhandelingsweg af te leggen teneinde een internationale lozingsnorm vast te stellen.

Hier komt nog bij, dat dagelijks nieuwe chemische stoffen op de Rijn worden geloosd. Bij het Eidgenössische Gesundheitsamt in Bern worden maandelijks gemiddeld 600 nieuwe chemische producten aangemeld, die talrijke nieuwe verbindingen bevatten. Om te voorkomen dat enerzijds de lozing van bepaalde toxische stoffen wordt opgeheven maar anderzijds nieuwe toxische stoffen worden geloosd, zou overwogen dienen te worden pas een lozingsvergunning te verstrekken, nadat bewezen is, dat de betreffende stof niet onder Lijst 1 valt. Anders is de Rijnsanering Sisyphus-arbeid en dat wil toch niemand.

Zoals u gemerkt zult hebben, is de tendens van mijn voordracht sterk toekomstgericht. Mijns inziens heeft het weinig zin te lang stil te staan bij het verleden. De zonden zijn begaan, geen Rijnoverstaat uitgezonderd. Het afvalwater van Basel stroomt nog steeds ongezuiverd in de Rijn, de lozingen van Franse kalimijnen gaan nog onverminderd voort, in de regio Duisburg werden of worden flinke hoeveelheden cadmium geloosd en ook het afvalwater van mijn eigen stad Rotterdam stroomt momenteel nog ongezuiverd naar de Noordzee. Ik wil hieraan wel toevoegen dat wij in het Rijnmondgebied dit jaar nog willen starten met een groot project van vier afvalwaterzuiveringsinstallaties, waarmee een investering is gemoeid van ruim f 600 miljoen. Hiervan komt bijna f 200 miljoen voor rekening van Rotterdam en vijf andere gemeenten ten behoeve van de aanpassing van het rioleringsstelsel. Het Rijk draagt ongeveer 60 % van de stichtingskosten van de zuiveringsinstallaties. Het overige aandeel in de investeringen komt voor rekening van de burgers in het Rijnmondgebied.

De bouwplannen kunnen medio 1983 zijn gerealiseerd, zodat de toezegging van de Nederlandse Regering in het kader van het internationaal Rijnoverleg om vóór 1 januari 1985 het Rijnmondgebied te hebben gesaneerd, ruim binnen de gestelde tijd kan worden nagekomen.

De verantwoordelijkheid kan zodoende niet op de schouders van één land, stad of industrie geschoven worden. Wij allen zijn verantwoordelijk voor de degeneratie van Vader Rijn. Maar als verantwoordelijke bestuurders van onze gemeenten en belangenebehartigers van onze burgers dragen wij ook de verantwoordelijkheid om met alle middelen, die ons ter beschikking staan, een verbetering van de situatie te bevorderen. Het is daarbij van groot belang, dat de sanering van de Rijn verloopt volgens een duidelijk plan, dat waarborgt, dat het uiteindelijke doel ook werkelijk bereikt wordt. Dat lijkt mij een wezenlijk punt bij de Rijnsanering. Tot nu toe worden er op vele plaatsen saneringswerken uitgevoerd, maar het gevaar is niet uitgesloten, dat de sanering van de Rijn halverwege blijft steken bijv. omdat de eerste positieve resultaten tot een verslapping van de inspanningen leiden of dat de maatregelen uiteindelijk niet voldoende stringent blijken te zijn om het gestelde doel te bereiken. Een grotere duidelijkheid is mijns inziens daarom essentieel.

Een eerste stap zou daartoe gezet kunnen worden via een algemene inventarisatie van alle afvalwaterlozingen in het Rijnstroomgebied. Deze zou regelmatig herhaald dienen te worden en de gegevens zouden openbaar dienen te zijn. Naast het voordeel dat zou blijken waar de zwaartepunten van de sanering gelegd dienen te worden, zou ook een goede en objectieve graadmeter verkregen worden om de voortgang van de Rijnsanering te controleren. Dit zou stimulerend werken.

Ik zou u willen oproepen hieraan uw medewerking te willen geven. Dit zou vorm kunnen krijgen in de resolutie, maar ook binnen de nationale gemeente-organisaties. Deze zouden zelf in samenwerking met de betreffende autoriteiten jaarlijks een overzicht kunnen publiceren van de afvalwaterlozingen van de eigen gemeenten alsmede van de stand van zaken bij de geplande sanering. Verder zou met de regeringen, parlementen en industrie-organisaties contact opgenomen kunnen worden om te bepleiten, dat regelmatig een inventarisatie van afvalwaterlozingen wordt uitgevoerd en die gegevens in actuele vorm worden gepubliceerd.

Deze gegevens zouden aangevuld dienen te worden met informatie over saneringsmaatregelen, die gepland of in uitvoering zijn. Iedere gemeente zou zijn eigen sanerings-

programma kunnen meedelen, zodat een totaal overzicht zou ontstaan van de beleidsvoornemens in de toekomst over dit punt. Op deze wijze zou de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het Rijnwater en zijn zijrivieren in het belang van onze burgers en van de konsumenten tot uitdrukking komen. Dit is zeker realiseerbaar.
Waar een politieke wil is, is een weg.

Literatuur

1. Funk & Wagnalls Hammond World Atlas, Funk & Wagnalls Inc., New York.
2. Voorlopig Milieu-effekt Rapport Berging Baggerespecie, Bureau Drukwerken van de provincie Zuid-Holland, Den Haag.
3. Op basis gegevens van het Rijksinstituut voor Zuivering van Afvalwater, Lelystad.
4. Aanbevelingen tot bescherming van de gewone Zeehond, rapport van de Werkgroep 'Zeehond', Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij, Den Haag.
5. Waterkwaliteit en waterbehandeling voor de glastuinbouw, Nr. 50 Informatiereeks, Proefstation voor de groente- en fruitteelt onder glas en Consulentenschap voor de tuinbouw, Naaldwijk.
6. Der Spiegel, 27 november 1978.
7. Op basis meetcijfers Keuringsdienst van Waren, Zutphen.
8. Noxious effects of dangerous substances in the aquatic Environment, Commission of the European Communities, ENV/588/76, Brussel, september 1976.
9. Umweltschutzdienst-Notizen, Nr 22/1978, Egon Siller-Verlag, Düsseldorf.
10. Ansprache Bundesinnenminister Baum anlässlich der Eröffnung der 20. Internationalen Fachmesse für Sportartikel, Campingbedarf und Gartenmöbel am 30. September 1978 in Köln, UMWELT Nr. 65, Bundesinnenministerium, Bonn.



Vertegenwoordigers van 29 steden uit Zwitserland, Frankrijk, Luxemburg, de Bondsrepubliek Duitsland en Nederland beraadslaagden tijdens het Internationale Steden-Symposium 'Schone Rijn' d.d. 7 en 8 februari 1979 te Düsseldorf vanuit gemeentelijk-politiek oogpunt over de problemen, vorderingen en doeleinden van de saneringspolitiek voor het oppervlaktewater in het Rijnstroomgebied.

In het bewustzijn

dat het Rijnstroomgebied tot de dichtst bevolkte en hoogst geïndustrialiseerde gebieden van Europa behoort en de Rijn voor ca. 20 miljoen mensen en voor hoog ontwikkelde industriebranches van existentiële betekenis is en in het bewustzijn

van de eigen gemeentelijk-politieke verantwoordelijkheid voor het milieu en in het bijzonder voor de bescherming van de kwaliteit van het oppervlaktewater, maar tevens met bezorgdheid,

omdat meer dan 2 jaren na de ondertekening van de zout- en chemieverdragen nog steeds geen begin gemaakt is met de toegezegde terughouding van zout en de in het chemieverdrag overeengekomen 'zwarte' lijst van toxische stoffen, waarvan de lozing stapsgewijs dient te worden opgeheven, nog steeds niet rechtsgeldig is uitgewerkt, *doen de in Düsseldorf vertegenwoordigde steden een beroep op de konferentie van de Ministers uit de Rijnsoeverstaten, die in Luxemburg zal plaatsvinden,*

en verzoeken met klem

ter veiligstelling van de drinkwatervoorziening en andere gebruikskategorieën van het Rijnwater:

1. snelle ratificering en nauwgezette uitvoering van de internationale overeenkomsten ter vermindering van de chemische verontreiniging (Chemieverdrag) en van de zoutbelasting van de Rijn (Zoutverdrag);
2. onverwijld opstelling en uitvoering van een actieplan voor de sanering van de oppervlaktewateren, die voor de drinkwaterwinning gebruikt worden, zoals de EG-Richtlijn d.d. 16 juni 1975 van de lidstaten verlangt;
3. afstemming van de Rijnsanering op de aanbevelingen en de grenswaarden van het Rijnmemorandum van de Internationale Arbeitsgemeinschaft der Wasserwerke im Rheineinzugsgebiet (IAWR) voor de concentratie van schadelijke stoffen in het Rijnwater;
4. versnelde opstelling van internationale programma's ter vermindering van de belasting van de Rijn met stoffen van de zgn. 'grijze lijst' van het chemieverdrag en

uniforme uitvoering van de programma's;

5. permanente kwalitatieve en kwantitatieve inventarisatie van alle afvalwaterlozingen in het Rijnstroomgebied;
6. verhoogde inspanningen bij het saneren van oppervlaktewater door zuivering van al het afvalwater van huishoudens, industrie en nijverheid; bij afvalwater van industrie en nijverheid zo nodig reeds door voorzuivering alvorens tot lozing op de openbare afvalwaterriolering over te gaan;
7. hoogste prioriteit voor de vermindering c.q. opheffing van de belasting met biologisch moeilijk afbreekbare en toxische stoffen;
8. harmonisatie van de in de Rijnsoeverstaten bestaande verschillende maatregelenpakketten voor sanering van het oppervlaktewater;
9. toelating van lozingen van nieuwe chemische verbindingen pas nadat de lozer buiten twijfel en onschadelijkheid heeft bewezen;
10. invoering van een effectief afvalwaterheffingssysteem op Europees niveau en doelgebonden aanwending van deze inkomsten voor de sanering van oppervlaktewater;
11. gekoncentreerde aanwending van de voor de sanering van oppervlaktewater beschikbaar zijnde financiële middelen bij voorkeur bij de grootste gemeentelijke en industriële lozers;
12. voldoende financiën voor de bevoegde openbare lichamen ten behoeve van de uitvoering van de opgelegde taken bij de sanering van afvalwaterlozingen.

Bovenstaande meer letterlijke dan fraaie Nederlandse vertaling van de in oorsprong in het Duits gestelde resolutie van het symposium werd vastgesteld en verzonden aan de desbetreffende ministers in de wetenschap dat zij op 19 februari 1979 niet bijeen zouden komen. Maar eens zullen zij elkaar toch wel weer vinden, zo dacht de vergadering. Misschien zelfs nog wel dit jaar, zo meent onze regering.

